

Doc. GA27/LC27/REP/06/tr

YİRMİ YEDİNCİ GENEL KURUL OTURUMU
HUKUKİ VE SİYASİ İŞLER KOMİSYONU

RAPOR*

SİVİL TOPLUMUN KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ
SÜRECİNİN GÜÇLENDİRİLMESİNDEKİ ROLÜ

Raportör: Sn. Mehmet Sevigen, Komisyon Üyesi, Türkiye

* 3 Mayıs 2006 tarihinde Atina'da gerçekleştirilen Hukuki ve Siyasi İşler Komisyonu'nun Yirmi Yedinci Toplantısında görüşülen ve 7 Haziran 2006 tarihinde Erivan'da gerçekleştirilen Yirmi Yedinci Genel Kurul tarafından kabul edilen metin.

I. GİRİŞ

1. Siyasi yaşama yönelik kamuoyu ilgisinin giderek artıyor olması, güçlü bir sivil toplumun bütünleşmeyi sürekli kıldığını vurgularken ve sivil toplum kavramının uluslararası alanda merkeze oturmuş olduğu gerçeği ışığında, Hukuki ve Siyasi İşler Komisyonu tarafından 18 Ekim 2005 tarihinde Tiflis'te gerçekleşen Yirmi Altıncı Toplantısında, sivil toplumun Karadeniz Ekonomik İşbirliği sürecindeki rolünün değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır.
2. Bu bağlamda, Komisyon'un 3-4 Mayıs 2006 tarihlerinde Atina'da gerçekleştirilen Yirmi Yedinci Toplantısı "Sivil toplumun, Karadeniz Ekonomik İşbirliği sürecinin güçlendirilmesindeki rolü" konusunu ele alarak, Haziran 2006 tarihinde Erivan'da gerçekleştirilecek olan Yirmi Yedinci Genel Kurul'da görüşülmek üzere iletilecek olan Rapor ve Tavsiye Kararının oluşturulması amaçlanmıştır.
3. Bu rapor Türkiye ve Ukrayna ulusal delegasyonlarının katkılarıyla hazırlanmıştır. Gerek duyulan ek referans malzemesi ise ilgili internet kaynakları ve mevcut yayınlar aracılığıyla KEİPA Uluslararası Sekreteryası tarafından temin edilmiştir. Söz konusu rapor sivil toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının Karadeniz Ekonomik İşbirliği süreci ile ilintisinin incelenmesi ve bölgesel işbirliklerinin toplumsal katılımın artırılması yoluyla nasıl güçlendirilebileceğinin gözden geçirilmesi amacıyla tasarlanmıştır.

II. SİVİL TOPLUMUN KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ SÜRECİNİN GÜÇLENDİRİLMESİNDEKİ ROLÜ

4. Son yıllarda, sivil toplum kavramı sosyal kaynaşmayı destekleyen demokratik bir toplumun gerekli ön koşulu olarak yeniden ve giderek artan bir şekilde ilgi görmeye başlamıştır. Bu kavram, dünya çapında milyonların daha iyi bir yaşam, çoğulcu demokrasi, iyi yönetim ve sürdürülebilir kalkınma yönündeki çabalarına ilham kaynağı olarak kazandığı yeni boyutuyla pek çok uluslararası çevrede görüşülmekte ve tartışılmaktadır. Gündemdeki konulara yeni yaklaşım şekilleri arayışındaki sivil toplum kuruluşları geleneksel siyasete ulusal ve uluslararası düzeyde yeni bir boyut getirmektedir. Kar amacı gütmeyen kuruluşlar aracılığıyla sıradan vatandaşların siyasi faaliyetlere gönüllü katılımı genellikle bazı siyasi açmazların ortadan kaldırılmasına yönelik bir araç haline gelmiştir.
5. Sivil toplum kuruluşlarının ve ağlarının ekonomik ve sosyal kalkınmanın geliştirilmesindeki rolü sadece kendi etkinliği ve verimliliği açısından değil, aynı zamanda ve giderek artan bir şekilde bu kuruluşların genel işbirliği sürecinin teşvik edilmesi yönündeki katkıları açısından da irdelenmektedir. Bugünlerde toplumların çoğu, benzer temel sorunlarla karşılaşmakta ve sivil toplumun, gerçek bir sosyal kaynaşma ve bütünleşmenin sağlanması için potansiyel bir arabulucu işlevi gördüğü yönünde ortak bir bakış açısını paylaşmaktadır.
6. Günümüzde, ekonomik büyümenin insanların içinde bulunduğu durumun iyileştirilmesi için yeterli olmadığı yönünde ortak bir kanı hakimdir. Demokratik yönetim, sivil toplumun örgütlenmesi, kültürün rolü gibi diğer faktörler de insani gelişim açısından eşit derecede öneme sahiptir ve kalkınma politikalarının hedefi haline getirilmelidir. Son zamanlarda, sivil toplumun güçlendirilmesinin güven ve hoşgörünün sağladığı sosyal sermaye aracılığıyla anlaşmazlıkların çözümüne nasıl katkıda bulunabileceği yönünde de ilgi artmaktadır.

7. Sivil toplum esasen insanları birbirine bağlayarak ve kaynaştırarak onları hoşgörü ve çoğulculuk, farklılıklar ve çeşitliliklerle ilgili değerlerin paylaşımı yoluyla bir grubun ya da topluluğun parçası haline getiren, birey ile toplum arasında uzlaştırıcı bir güçtür. Sivil toplum, farklı idealleri olan insanların bir görüşler çoksesliliği içerisinde birarada yaşadıkları, gerçek anlamıyla demokratik bir toplumun geliştiği bir zemin olarak, bir siyasi ve idari sistemin etkin işleyişinin bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır zira sivil toplum, vatandaşları ortak amaçlar doğrultusunda birleşmeleri ve işbirliği yapmaları için sosyal kapasite ile donatmaktadır.
8. Aktif sivil toplumların evrimin merkezinde yer almalarından dolayı sivil toplum, sivil kültür ve sosyal sermaye işbirliklerinin güçlendirilmesinin önemli unsurlarını teşkil etmektedir. Bölgesel politikalar çerçevesinde, her ülkenin, demokratikleşmenin güçlü sivil toplumlara aktarılacak için nispeten daha yavaş gerçekleştirebildiği, kendi tarihi ve kalkınma rotası bulunmaktadır. Bazı ülkeler sivil topluma daha geniş siyasi alan tanıyan, daha demokratik yönetim sistemlerine yönelmektedir. Diğerlerinde, anlaşmazlıklar insanların giderek daha fazla savunmasız hale geldikleri ve sivil toplumun katılımı ile bağlantılı etkilerin güvensizlik ve şüphe ile karşılandığı bir ortamın doğması ile sonuçlanmıştır. Bu eğilimlere karşın, bölgedeki tecrübeler ilerici sivil toplum oluşumlarının öne çıktığını göstermektedir. KEİ ülkelerinin çoğunda sivil toplum sektörü önemli ölçüde gelişmekte; hükümet dışı örgütlerin (HDÖ) yanı sıra genişleyen bir konular yelpazesini gündeme getiren etkin sivil gruplanmaların artışına sahne olmaktadır. Karadeniz bölgesinde sivil toplumun gelişimi ve güçlenmesine işaret eden pek çok olumlu gelişme gerçekleşmektedir.
9. Sivil toplum gönüllülük temelinde, hükümet dışı sektörde faaliyet gösteren geniş bir örgütler yelpazesini kapsamaktadır. Sivil toplumun bölgedeki ölçeği ve kapsamı muhtelif tarihsel ve sosyal çerçevelere göre ülkeden ülkeye değişiklik arz etmektedir. Kapasite ve kapsam açısından farklılıklara rağmen, bölgesel sivil toplum kuruluşlarının rolünde birkaç geniş çaplı eğilim kayda değerdir. Bölgede, belirli görüşleri destekleyen ulusal ve bölgesel sivil toplum gruplarının yanı sıra daha resmi şekilde yapılandırılmış HDÖ'lerde de artış olmuştur. HDÖ'lerin KEİ bölgesindeki rolü ve katkıları eğitim, öğretim, cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi, sağlık, sürdürülebilir kalkınma, sosyal konular vb. dahil olmak üzere bir dizi alanda önem kazanmaktadır.
10. Üyeler ağı içerisinde ve yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerdeki başka kuruluşlardan oluşan geniş bir yelpazede işbirliklerini sürdüren sivil toplum kuruluşları, bunun karşılığında, hükümetler tarafından ortaya konan ortak hedeflerin gerçekleştirilmesinde önemli bir destekleyici rol oynamakta ve dolayısıyla hükümetler arası girişimler ve kuruluşların hedeflerinin desteklenmesi ve hayata geçirilmesine katkıda bulunmaktadır.
11. Ancak sivil toplum kuruluşları arasında genellikle bölgesel hükümetler arası yapıların rolleri ve faaliyetleri konusunda bilincin yeterince gelişmediği kabul edilmelidir. Bu çerçevede, bağlantıların oluşturulması, arttırılması ya da mevcut bağlantıların güçlendirilmesi yoluyla, sivil toplumun bölgesel bir hükümetler arası yapıya katkılarının güçlendirilmesine yönelik mekanizmaların kurulması önem taşımaktadır. Nitekim, sivil toplum kuruluşları arasındaki etkileşim daha ziyade ulusal ya da alt bölgesel kuruluşların mevcut kapasitelerine bağlıdır.

12. Sivil toplumun Karadeniz Ekonomik İşbirliği sürecinin güçlendirilmesindeki rolünden bahsederken, Karadeniz Ekonomik İşbirliği çerçevesinin sivil toplum kuruluşları ile işbirlikleri için ne ölçüde imkan tanıdığı ve sivil toplum katılımının hangi yollarla arttırılabileceğinin gözden geçirilmesi gerekmektedir.
13. KEİ'nin kuruluş bildirisi temel olarak bölgesel ekonomik işbirliğine yönelik bir çerçeve sağlanmasına odaklanmıştır. Küresel ekonomideki değişimler doğrultusunda KEİ'nin odaklandığı konular da değişime uğramıştır. Bu değişim KEİ sürecinde sivil toplum aktörlerinin de katıldıkları daha geniş çaplı bir strateji ile acil çözüm gerektiren ekonomik ve sosyal gelişimle ilgili hususlara daha fazla dikkat edilmesini öngörmüştür.
14. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, sivil toplum kuruluşlarının kendi organlarının faaliyetlerine muhtemel katkılarına özel olarak eğilmektedir. KEİ bünyesindeki organlar, kendi kurumsal amaçları doğrultusunda, ulusal ve uluslararası kuruluşlar ile çeşitli şekillerde ilişkiler geliştirmiş bulunmaktadır. Bu, söz konusu kuruluşlar ve örgütlerin katkılarının uygun düzenlemeler geliştirilerek kanalize edilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.
15. Dolayısıyla, 1999 yılında KEİ Üye Devletleri Dışişleri Bakanlığı Konseyi aşağıdaki hususları dile getiren "HDÖ'lere Gözlemci Statüsü Verilmesine Yönelik Kriterler"i benimsemiştir: "a) Gözlemci Statüsü sadece gerçekten uluslararası nitelik taşıyan HDÖ'lere verilir. Bir kuruluş, KEİ üyesi ya da Gözlemcisi olan Devletlerin birinde tüzel ve reel bir konuma sahip olması, yöneticilerinin iki ya da daha fazla KEİ Üye Devletinin yetki alanı kapsamında olması ve en az iki KEİ Üye Devletinde faaliyet gösteriyor olması halinde uluslararası (bölgesel ya da alt-bölgesel) olarak kabul edilir. Başvuran HDÖ'nün daimi bir merkezi ve kurumsal bir iç yapısı olması gerekmektedir. b) Başvuru sahibinin amaçları KEİ'nin amaçları ile doğrudan alakalı ve KEİ'nin, KEİ Sözleşmesinin ilgili maddelerinde tanımlanan anlayışı ve işlevleri ile tam uyum içerisinde olması zorunludur. c) Başvuruda bulunan HDÖ siyasi nitelikte olmamalıdır. Bu, söz konusu HDÖ'nün Üye Devletler arasındaki ilişkilerin yanı sıra uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye atmaması; herhangi bir Üye Devletin çıkarları aleyhindeki bir siyasi faaliyete katılmaması; şiddet kullanımına başvurmaması ya da şiddet, terörizm, ırkçı, dinsel nitelikli ya da etnik ayrımcılığa dayalı faaliyetlere olanak vermemesi; bir Üye Devletin ulusal güvenliğini tehdit etmemesi ve bu Devletin kamu güvenliğini, kamu düzenini, suçun önlenmesi; sağlık ve ahlaki korumanın yanı sıra başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunmasına yönelik kurallarını ihlal etmemesi anlamına gelmektedir. Başvuruda bulunan HDÖ devletler ve hükümetlerden bağımsız olmalıdır. Devlet tarafından işletilen ya da devletin idari birimlerinden müteşekkil olan veya devletin yönlendirmesine tabi olan ya da herhangi bir hükümetten talimat alan bir kurum olmamalıdır. e) Başvuruda bulunan HDÖ mali açıdan bağımsız, kar amacı gütmeyen bir kurum olmalı ve gözlemci statüsünü ekonomik ya da mali amaçlı olarak kullanmamalıdır. f) Başvuruda bulunan HDÖ kendi faaliyet alanında kabul edilmiş bir yeterliliğe sahip olmalıdır."
16. KEİ bünyesinde sivil toplum katılımının arttırılması amacıyla KEİ ile sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğine dönük ilişkileri düzenleyen özel hükümler KEİ Şartı'na eklenmiştir.
17. KEİ Şartı'nın "Gözlemci Statüsü" başlıklı 8. Maddesinde "Gözlemci Statüsü, kendi isteğiyle KEİ'nin çalışmalarına fiilen ve değerli katkılarda bulunmaya hazır olduğunu beyan eden her

devlete ve uluslararası kuruluşa açıktır. Gözlemci Statüsü, Yönetmelik Kurallarına uygun olarak Konsey tarafından verilir, askıya alınır veya sona erdirilir” ifadesi yer almaktadır.

18. KEİ Şartı'nın “Üçüncü Taraflarla İlişkiler” başlıklı 9. Maddesi, hükümet dışı kuruluşlarla başka tür işbirliklerini öngörmektedir: “KEİ, karşılıklı ilgi alanlarına giren çeşitli konularda işbirliği yapmak isteyen üçüncü taraflarla (devletler, uluslararası örgütler ve kuruluşlar) a) Periyodik mübadeleler ve istişareler çerçevesinde diyalog ortaklığı, b) Belirli bazı konulardaki toplantılara katılma imkanı tanıyan sektörel diyalog ortaklığı, c) Dönem Başkanının daveti ve bütün üye devletlerin rızası ile KEİ'nin toplantılarına katılma imkanı tanıyan misafir katılım yollarıyla ilişkiler kuracaktır. Diyalog ortaklığı ve sektörel diyalog ortaklığı Konseyin kararı uyarınca tanınabilir.”

19. KEİ-HDÖ ilişkileri KEİ Şartı ile ve daha detaylı olarak yetkili KEİ organları tarafından yayınlanan kuralcı metinlerle düzenlenmektedir. Teşkilatın bu tek taraflı yasaları, HDÖ'lerle etkileşimin mevcut olacağı yasal çerçeveyi belirlemektedir. KEİ Şartı ve Tüzük HDÖ'ler ile, Konseyin bir kararını gerektiren, üç tür ilişkiyi (gözlemci statüsü, sektörel diyalog ortaklığı ya da diyalog ortaklığı) ortaya koymaktadır. Bu zorunluluk ilk olarak söz konusu statülerin ilgilene HDÖ'lere tanınması için üye devletlerin onayının gerektiğini, ikinci olarak ise ilgili kuralların Teşkilat ve üye devletleri için yasal olarak açıdan bağlayıcı olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, ulusal HDÖ'ler ile etkileşim için özel normlar olmamasına rağmen, HDÖ'lerin KEİ faaliyetleri ile bağlantılı kılınması için uygulamaya dönük düzenlemeler de yapılabilir. Bu tür düzenlemeler KEİ Şartı'na aykırı olmayıp; başta KEİ Daimi Uluslararası Sekreteryası olmak üzere KEİ organları ile istişarelerin yanı sıra üye devletlerin onayı ile ortak konulardaki özel KEİ etkinliklerine davet edilme gibi çalışma ilişkileri şeklinde olabilir.

20. Halen, Uluslararası Karadeniz Kulübü, Enerji Sözleşmesi Sekreteryası ile Karadeniz Komisyonu KEİ bünyesinde gözlemci statüsüne sahip olup; Karadeniz Uluslararası Armatörler Derneği (BINSAs), Karadeniz ve Azak Denizi Limanları Birliği (BASPA), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Bölgesi'ndeki Karayolu Nakliyecileri Birliği (BSEC-URTA), Karadeniz Bölgesi Gemi İnşa Sanayicileri ve Gemi Onarımcıları Birliği (BRASS), Bağımsız Devletler Topluluğu Üye Devletleri Ulaştırma Koordinasyon Konseyi (CTM CIS) ve Haberleşme Alanında Bölgesel Devletler Topluluğu (RCC) Sektörel Diyalog Ortaklığı çerçevesinde faaliyet göstermektedir.

21. Bölgede daha ziyade ekonomik ve ticaret alanındaki gündeme yoğunlaşmış olmasına rağmen; sivil toplum kuruluşlarının üzerinde çalıştıkları sosyal ve beşeri boyutun son derece önem kazandığı belirtilmelidir. Sürdürülebilir kalkınmanın genel amacı açısından KEİ çalışmalarına sosyal; çevre, insani gelişim, çalışma ile alakalı; kültürel vb. alanlar ile ilgilene HDÖ'ler dahil olmak üzere devlet dışı aktörlerin daha geniş çapta katılımı faydalı olabilir.

22. KEİPA özellikle sosyal işler komisyonu ile yakın işbirliği aracılığıyla, sivil toplum kuruluşlarının kendi faaliyetlerine katılımını sağlamıştır. Muhtelif sivil toplum kuruluşları geleneksel olarak Genel Kurul ve komisyon toplantılarına katılım sağlamaktadır. KEİPA'nın

¹ Ioannis Stribis, *Hükümetler Arası Kuruluşlar ve HDÖ'ler Arasında İşbirliklerinin Kurumsallaşması: KEİ Örneği*

sivil toplum kuruluşları ile bu işbirliği geleneği söz konusu kuruluşların bilgi birikimi ve ilave malumatlarla, yeni konuları gündeme getirerek, uzmanlık alanlarında uzman tavsiyelerde bulunarak yaptıkları önemli katkılara dayanmakta olup; bu katkılar çoğu zamanda daha sonra KEİPA bünyesinde ele alınmıştır.

23. Sivil toplumun ve sivil toplum kuruluşlarının dünya çapında ve özellikle bölgemizde giderek artan rolü göz önüne alındığında, devlet dışı aktörlerin bölgesel işbirliklerine nasıl daha fazla dahil edilebileceği konusunda toplumun daha geniş bir kesiminin daha dinamik katılımının öngörülmesi gerekmektedir.
24. Karadeniz Ekonomik İşbirliğinin, geniş bir sektörel faaliyetler yelpazesinde toplumun daha büyük bir kesiminin katılımını sağlaması halinde, daha da etkin çalışacağı açıktır. Karadeniz Ekonomik İşbirliği çerçevesinin bu katılımı genişletilmesinin işbirliği sürecinin etkinliğini arttıracığına şüphe yoktur. Bu sayede daha geniş bir kapsam içerisinde daha iyi entegrasyon temin edilebilecektir.
25. Sivil toplum bölgesel işbirliğine nasıl katkı sağlayabilir ve değer katabilir? Kurumsal ilişkilerin ötesinde, ulusal sınırlar arasında gelişen ‘insanlardan insanlara’ bağlantılar bölgesel işbirliğine ve bütünleşmeye ivme kazandırmaktadır. Bölgesel sivil toplum oluşumları ile bağlantıların artması ve ortak sorunların ele alınması için bölgesel dayanışmaya yönelik ihtiyaç konusunda bilincin artması son derece önemlidir.
26. Sivil toplumun ve özellikle STK’ların KEİ’nin bölgesel gündemine sağlayacağı pek çok somut avantaj bulunmaktadır. Sivil toplum oluşumları öncelikle kapasite oluşturma, bağımsız analiz ve eleştiriler vb. ile desteklenmesinde katılımcı süreci kapsayan “toplum merkezli” yaklaşımın kıymetli bir unsurunu içermektedir.
27. Sivil toplum muhtelif alanlardaki önemli deneyimi ve bölgede insanları etkileyen konuları ve ulusal ve bölgesel düzeyde bu sorunlara verilen yanıtlardaki boşlukları anlama kapasitesi ile bölgesel süreçlerin desteklenmesi için tamamlayıcı çalışmalar yapma olanağına sahiptir. Dolayısıyla, sivil toplum kuruluşları yerel halk ile doğrudan temas kurma konusundaki tecrübeleri ve yerel düzeydeki sosyal, kültürel ve çevre ile alakalı konulardaki bilgi birikimi aracılığıyla işbirliği sürecine benzersiz katkılar sağlayabilir. Bu tür yerel ve ulusal düzeydeki çalışmalar ayrıca kişilere kendilerini etkileyen kararları etkileme gücü de vermektedir.
28. Buna karşılık, HDÖ’ler de bölgeleri ve sektörleri, hükümetler ve özel sektörden daha az sıkıntı ile birbirine bağlama ve gelişim tecrübesini uluslararası ağlardan kendi uygulama alanına kanalize etme olanağına sahiptir. Ulusal ve bölgesel sivil toplum kuruluşları uluslararası forumlarda gözlemci ya da katılımcı olarak kayda değer beceriler elde etmektedir. Sivil toplum grupları hükümetler arası işbirliklerine paralel bölgesel ve küresel platformlarda, kritik önem taşıyan sosyal gelişim konularında destek koalisyonları oluşturabilmektedir.
29. Çoğu sivil toplum kuruluşu bölge çapındaki ortak sorunları ve meseleleri belirlemekte ve bunlara kollektif bir yanıt verilmesi yönünde çalışmalar yapmaktadır. Bu şekilde, sivil toplum içerisinde dayanışmayı güçlendirmekte ve ülkeler arasında ve sektörler arasında bilgi ve tecrübe paylaşımının uygulamadaki değerini ortaya koymaktadır. Bu kuruluşlar genellikle kişilerin kendi görüşlerini ifade etmeleri ve çıkarlarını temsil etmelerine imkan tanıyan

ortamlar sağlayabilmekte ya da geliştirebilmekte, bunu da sıklıkla gerçekleştirebilmektedir. HDÖ'ler ayrıca kendi ülkelerinde bir dizi sivil toplum kuruluşunu da seferber edebilmektedir. Çoğu HDÖ bir dizi sorun etrafında güçlü sivil toplum ağlarının geliştirilmesinde ve benzer fikirli gruplarının birleştirilmesinde son derece etkili olmuştur.

30. Bu konuda, 2004 yılında *Karadeniz Bölgesel Sivil Toplum Forumu*'nda kurulan ve *Uluslararası Sosyal Refah Konseyi* (ICSW) tarafından desteklenmekte olan *Ermenistan Misyonu* girişimi kapsamında Karadeniz bölgesindeki STK'ların temsilcilerini biraraya getiren *Karadeniz Bölgesindeki Hükümet Dışı Kuruluşlar Bölgesel İşbirliği Ağı*'nı (BSNGON) örnek verebiliriz. Bu Ağ, Ağ ile başta KEİ ve KEİPA olmak üzere, hükümetler arası ve diğer uluslararası yapılar arasındaki işbirliğini kolaylaştıran ve teşvik eden bir lobi grubuna sponsor olmak üzere tasarlanmıştır.
31. *Karadeniz Bölgesel Sivil Toplum Forumu*, aynı zamanda ICSW ile *Ermenistan Misyonu STK'ları* tarafından "Bölgesel İşbirliği Programı" çerçevesinde düzenlenen ikinci toplantısını 17-20 Aralık 2005 tarihlerinde Erivan'da gerçekleştirmiştir. Söz konusu Forum, STK'lar arasında işbirliklerinin güçlendirilmesini ve mevcut bölgesel sorunların çözümüne destek verilmesi amacıyla bölgesel hükümetler arası kuruluşların faaliyetlerinde STK'ların rolünün arttırılmasını amaçlamıştır. Toplantıda, sosyal alandaki işbirliklerinin geliştirilmesinin ve bu yöndeki çalışmaların birleştirilmesinin büyük önem taşıdığı vurgulanmıştır. Oluşturulan Ağın gelecekteki eylemleri ile ilgili olarak bölgesel hükümetler arası kuruluşlar, ulusal hükümetler, parlamentolar ve yerel özerk yapılar ile kurulacak işbirlikleri aracılığıyla, sosyal meselelerin çözümlenmesine destek olmak üzere bölgesel STK'ların çalışmalarının konsolidasyonunu öngören bir program hazırlanmıştır. Ağ bünyesinde 40 STK'yı biraraya getiren Ağ Sekreteryası Ermenistan'da bulunmakta ve Ermenistan Misyonu tesisleri üzerinden faaliyet göstermektedir.
32. Bölgede sivil toplum kuruluşlarının potansiyel rolünün altını çizen bir başka girişim ise 2005 yılında kurulan ve tüm Türkiye çapındaki sivil toplum kuruluşlarını birleştiren "*Türkiye STK'lar Platformu*"dur. Bu Platformun vizyonu, içerisinde STK'ların, vatandaşların kaliteli ve bilinçli bireyler olarak kendi sorumluluklarını üstlenmelerini sağlamak suretiyle ülkedeki resmi prosedürlere iştirak edebilmelerine müsait bir sosyo-kültürel ortamın yaratılmasıdır. Bu Platformda amaçlanan, Türkiye'deki STK platformunun ve genel olarak STK'ların desteklenmesi; sivil dinamiklerin harekete geçirilmesi; STK'lar arasındaki dayanışmanın güçlendirilmesi ve bilgi, belge ve tecrübelerin paylaşımının arttırılması; STK'lar arasında işbirlikleri ve iletişimin arttırılması; STK'ların sosyal konularda şeffaf, hesap verebilir ve sorumlu birimler haline geldikleri gerçeğine katkıda bulunulması; STK'larda personel, yöneticiler ve gönüllülerin eğitimi ve ilgili kapasitenin geliştirilmesine yönelik projelerin kolaylaştırılması; vatandaşların STK'ları desteklemeleri amacıyla sivil topluma ilişkin kendi algılamalarını, tutum ve davranışlarını belirlemelerinin ve sorumlu ve katılımcı bireyler haline gelmelerinin sağlanması; STK'lara ilişkin olumlu ve cazip bir imaj yaratmak suretiyle STK'lara katkı sağlaması beklenen bireyler ve kurumlardan oluşan tabanın genişletilmesidir.
33. Biraraya gelen hükümet dışı kuruluşlara bir başka örnek de 2002 yılında kurulan *Karadeniz STK'ları Birliği*'dir (UBSN-KASTOB). Bu, Türkiye'nin Karadeniz bölgesinde bulunan 22 şehirdeki sendikalar ve hükümet dışı kuruluşların başkanlarından oluşan sivil bir platformdur. KASTOB aralarında dernek ve vakıfların bulunduğu toplam 3500 civarında üyesiyle

Türkiye'deki en güçlü STK'lardan biri kabul edilmektedir. 2004 yılında KASTOB tarafından bakanların, milletvekillerinin, valilerin, işadamlarının ve birçok STK temsilcisinin katıldığı "Dünya Karadeniz Günü" düzenlenmiştir. KEİPA, KASTOB ile yakın işbirliği içerisinde olup; KEİPA temsilcileri bu kuruluş tarafından düzenlenen toplantılara katılım sağlamaktadır.

34. Öte yandan, *Orpheus Sivil Toplum Ağı* Orta ve Doğu Avrupa'da ve Yeni Bağımsız Olmuş Devletler'de sivil toplumun gelişimini desteklemektedir. Söz konusu Ağ vakıflara, derneklere ve diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşlara bilgi, danışmanlık, eğitim ve bölgedeki kâr amacı gütmeyen toplulukların belirli ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik özel projeler sağlayarak hizmet eden ve yardımcı olan, bir merkezden idare edilmeyen ve açık bir bilgi ve destek kuruluşları ağıdır. Halen Ağın faaliyetlerine, çoğu KEİ üyesi olan devletlerden olmak üzere, 36 kuruluş katılım sağlamaktadır. 1994 yılında, Avrupa Vakıf Merkezi tarafından bilgi ve destek kuruluşları arasında diyalogun geliştirilmesi amacıyla bölge çapında işbirliğine ve bilgi paylaşımına olanak sağlayan benzersiz bir mekanizma olan Orpheus Sivil Toplum Ağı Projesi hayata geçirilmeye başlanmıştır. Geçtiğimiz yıllarda, bu proje mevcut merkezlerin kapasitelerinin inşa edilmesi, profesyonelliğin geliştirilmesi, bölgesel düzeydeki faaliyetlerin desteklendiği Sivil Toplum Ağının güçlendirilmesi ve genişletilmesi konusunda büyük başarı elde etmiştir. Üyelerin kendi ülkelerindeki sivil toplum konusundaki bilgi ve tecrübelerine büyük değer verilmekte ve bunlar kâr amacı gütmeyen kuruluşların yanı sıra hükümetler ve uluslararası kuruluşlar tarafından da geniş çapta kullanılmaktadır. Söz konusu merkezler şu beş temel alanda hizmetler sunmaktadır: vakıflar ya da başka kaynaklardan finansman sağlamaya ilişkin bilgiler dahil olmak üzere bilgilendirme ve iletişim; eğitim ve diğer öğretim programları; kâr amacı gütmeyen kesim içerisinde arabuluculuk yapmak ve işbirlikleri oluşturmak.

III. SONUÇLAR VE GÖRÜŞLER

35. Devlet dışı aktörlerin sosyal yaşamdaki sorumluluklarında son yıllarda meydana gelen değişiklikler ve bunların ulusal, bölgesel ve uluslararası seviyelerde artan rolü göz önüne alınarak, sivil toplum kuruluşlarının bölgesel faaliyetlere katılımını desteklemek amacıyla yeni mekanizmaların, yöntemlerin ve çalışmaların belirlenmesi gerekmektedir.
36. Sivil toplumun işbirliği sürecinin pekiştirilmesindeki rolü ortak sorunların çözümlenmesinde bölgesel ortak uzlaşa ve dayanışmanın arttırılmasına katkı sağlamak suretiyle bölgesel girişimlerin desteklenmesi için değerli bir kaynak olarak son derece önemlidir.
37. Sivil toplumun Karadeniz İşbirliği Sürecindeki rolünün güçlendirilmesinin önemli bir yanı da bölgede gerçekleştirilen çalışmalara nitelik açısından katkı sağlamak suretiyle, ulusal ve bölgesel seviyelerde etkin katılımının temin edilmesidir. Sivil toplumun Karadeniz İşbirliği Sürecine katılımı, kaynakların en iyi hangi şekilde seferber edilebileceği ve sivil toplumun danışmanlık rolünün ne şekilde güçlendirilebileceği üzerinde net olarak yoğunlaşılması halinde daha etkili olabilir.
38. Sivil toplumun katılımının bölgede bir fark yaratabilmesi için sivil toplumun rolünün, bölgesel entegrasyon sürecine daha aktif şekilde aktarılması önem taşımaktadır. Hükümetler ve sivil toplum kuruluşları arasında desteğin teşvik edilmesi ve sivil topluma ve kamuoyunun katılımını sağlayan mekanizmalara yönelik uygun programların desteklenmesi önemlidir.
39. Bu bağlamda, sivil toplum kuruluşları arasında bölgesel bir diyaloga yönelik daimi bir yapının ya da bir çerçevenin geliştirilmesi ulusal görüş ile bölgesel platform arasında bir

köprü vazifesi görebilir. Bu tür mekanizmalar ayrıca daha kaynaştırıcı bir bölgesel aidiyet duygusunu da güçlendirecektir. Bu tür bir çerçeve tecrübe ve bilgilerin paylaşıldığı, teori ve uygulama arasında tartışma ve diyaloga olanak tanıyan bir forum olarak hizmet vermek üzere, ulusal sivil toplum kuruluşlarından oluşan bir ağın oluşturulmasına da fırsat verebilir. Söz konusu çerçeve ayrıca bölgesel ve uluslararası seviyelerde diğer paydaşlar ile işbirliklerinin koordine edilmesi ve desteklenmesine yönelik daimi bir çerçeve de oluşturabilir.

40. Aynı zamanda, sivil toplum kuruluşları Karadeniz bölgesindeki faaliyetler konusunda kamuoyunda bilincin arttırılmasının sağlanması ve bölgedeki en son gelişmelere ilişkin bilgi aktarımının kolaylaştırılması için bölgesel faaliyetlere ilişkin bilgilerin yayılmasına katkıda bulunabilir.
41. Sivil toplumun en büyük görevi kendi halkının, onların görüşlerinin ve sorunlarının gerçek bir sesi olmaktır. Kişilerin katılmaları, ilgilenmeleri ve yetkilendirilmelerinin olduğu kadar; insanların kendi seslerinin önemli olduğunu anlamaları ve farketmeleri de önemlidir.
42. Sivil toplumun bölgedeki katılımının arttırılması Karadeniz Ekonomik İşbirliğinin amaç ve hedeflerinin gerçekleştirilmesi için sosyal dayanışmanın güçlendirilmesini sağlayacak ve bölgede barış ve istikrarın sürdürülmesi sürecine değer katacaktır.
43. Sivil toplumun sosyal konulara katılımının arttırılmasını destekleyen mevcut girişimlerin güçlendirilmesinin yanı sıra yeni işbirliği çerçevelerinin oluşturulması hükümetler, hükümet dışı kuruluşlar, uluslararası kuruluşlar ile sivil toplumun çeşitli sektörleri arasında yapıcı bağlar kurulmasına imkan tanıyarak, bölgedeki işbirliği ve kalkınma yararına çalışmalarını sağlayacaktır.